

JUSTITIEDEPARTEMENTET
STRAFFRÄTTSENHETEN
103 33 STOCKHOLM

DATUM 2013-11-28
DNR 0281/13
ER REFERENS Ju2013/5925/L5

Remissyttrande över departementspromemorian Skärpt straff för mord (Ds 2013:55)

Brottsförebyggande rådet (Brå) har fått rubricerade departementspromemoria på remiss och lämnar följande yttrande. Myndigheten avstyrker, av skäl som anges nedan, det förslag som lämnas i promemorian.

I promemorian föreslås att straffet för mord skärps så att mord i regel bestraffas med livstids fängelse om det föreligger försvårande omständigheter. Förhållanden som tidigare i princip endast beaktats i skärpande riktning vid straffmätningen av det tidsbestämda straffet bör i stället tala för att ett livstidsstraff döms ut. Den höjda straffnivån innebär att användningen av livstidsstraffet bör öka väsentligt och utgöra ett normalstraff i den bemärkelsen att det förutses dömas ut i en majoritet av fallen.

Om motiven till förslagen förändring

Det är inte preventiva aspekter som motiverar de förändringar som föreslås. I promemorian anges att viktiga skäl bakom skärpningarna är att synen på allvarliga våldsbrott har blivit strängare i samhället och att det inte återspeglas fullt ut i samhällets reaktioner på brotten, här närmare bestämt beträffande användningen av livstidsstraffet vid mord.

När det gäller vissa allvarliga brott skulle det kunna vara möjligt att finna argument för en sådan utveckling och bedömning, även om det finns brist på tydlig och klar empiri. Ifråga om just mord har dock det brottet alltid betraktats som ett av de mest förkastliga av de brott som i normala fall hanteras i svenska domstolar – och det är svårt tänka sig att avskyn mot detta brott skulle ha varit lägre för några decennier eller år sedan än vad det är nu.

Det föreligger vidare inte empiri som pekar i riktning mot att allmänheten anser att de straff som idag döms ut för allvarliga våldsbrott som mord skulle vara för lindriga. Även om tillgången till studier som belyser allmänhetens inställning till straff är begränsad, är det inte rimligt att anta att allmänheten har några närmare insikter i hur straffmätningen och påföljdsbestämningen ser ut i praktiken och hur den förhåller sig till deras egna preferenser. Det finns till och med resultat som pekar i riktning mot att allmänheten tror att strafftiderna för allvarliga brott är kortare än vad som egentligen är fallet (Jerre och Tham 2010).

Proportionalitetsprincipen

Förslaget innebär att domstolarnas utrymme för att göra en nyanserad bedömning av påföljden minskar genom att tröskeln sätts lägre för när livstidsstraff ska dömas ut. Annorlunda uttryckt innebär förslaget att proportionalitetsprincipen delvis sätts åsido. Det blir ingen skillnad i påföljd mellan å ena sidan ett mord med försvårande omständigheter och å andra sidan seriemord, terrordåd eller andra exceptionella fall.

Om förslaget leder till lagstiftning kan följden bli att domstolar, åklagare och försvarare anser att handlingsutrymmet blivit för begränsat för att mäta straffvärdet. För att ha kvar ett utrymme för de grövsta formerna kan det leda till att tröskeln för försvårande omständigheter höjs i den faktiska rättstillämpningen. Följden skulle bli att reformen inte får fullt genomslag och att fängelsestraff på viss tid döms ut i större utsträckning än vad lagstiftaren hade tänkt.

En anpassning kan också ske genom att ett tryck uppstår att döma för dråp alternativt vållande till annans död eller till rättspsykiatrisk vård. En annan ventil är att ett livstidsstraff justeras i efterhand när det på sikt ska omvandlas till ett tidsbegränsat straff.

Sammanfattningsvis kan den samlade effekten bli att lagstiftarens intentioner inte infrias samtidigt som rättstillämpningen blir oklar och osäker. När proportionalitetsprincipen inskränks kan det också få till följd att reformen uppfattas som orättvis i den allmänna debatten. Den dagen kommer att inträffa när straffet för ett synnerligen allvarligt mordfall jämförs med straffet för ett mord av normaltyp.

Brå vill slutligen, i detta sammanhang, framhålla att det är viktigt att den eventuella straffskärpningen på området nogga följs upp.

Beslut om detta yttrande har fattats av undertecknad myndighetschef efter föredragning av enhetschefen Annika Eriksson. I beredningen av ärendet har även enhetschefen Lars Korsell deltagit.

Erik Wennerström

Annika Eriksson